

Žižkovské zahrádky dávaly za války i tabák

28.05.2024

Zahradní kolonie na Žižkově se mnohokrát stěhovaly, až vytvořily největší osadu Na Balkáně. Za války se tam pěstovalo nejenom ovoce, ale i exotičtější plodiny.

Kolonii Na Balkáně dnes tvoří čtyři zahrádkářské osady s více než 450 zahrádkami. Každá osada má své vedení, pravidla a členy. Ta nejstarší nese číslo 66 a její vznik, stejně jako počátky zahrádkářské činnosti na Žižkově, spadá do roku 1912. Tehdy se zdejší kupec Antonín Bareš vydal do Německa a náhodou objevil, jak se tam městskému zahradničení daří. Byl nadšený. Hned v příštím roce kolem sebe soustředil Žižkováky, kterým by se taková kratochvíle líbila, a založil spolek Rodinné zahrádky v Žižkově. Ten brzy získal svůj první pozemek pod Židovskými pecemi nedaleko tramvajové vozovny. Vzniklo kolem sta zahrádek, jejichž majitelé se rekrutovali ze střední třídy inženýrů, advokátů, kantorů a úředníků. Komunita měla svá specifika. Stejně jako se například sokolové oslovovali „bratře“, zahrádkáři si říkali „příteli“.

S rozšiřující se zástavbou rostla i tramvajová doprava a velikost vozovny. To všechno pomalu ukrajovalo z prvních zahrádek, až bylo nutné hledat nové místo. Tím se stal vrch Vítkov. Zahrádky se tam přemístily v roce 1925 na městský pozemek rozkládající se zhruba mezi dnešní Kališnickou ulicí a hřebenem Vítkova. V knize Nejstarší zahrádkářská osada v České republice Jaromíra Slušného na tu dobu vzpomíná několik pamětníků. „Život v kolonii byl klidný a spokojený. Čile si vedla například skupina „jirinkářů“. Účastnili se výstav a získávali diplomy a plakety.“ Když ale v roce 1929 začaly práce na obřím Národním památníku, bylo třeba rozšířit cestu na hřebenu kopce. V plánu bylo ozdobit ji sochami a vybudovat pantheon, kam by bylo možné pohřbit umírajícího T. G. Masaryka. Polovina zahrádek byla kvůli tomu přemístěna k dráze za Vackovem. Část jich musela později ustoupit stavbě železnice k nákladovému nádraží a ty zbylé se měly přesunout na Balkán — konkrétně na pozemek, který k tomu účelu zakoupilo od soukromníka město Praha.

Auta kolonii stěhovala ve výjimečně teplém únoru a březnu 1938. Tehdy byla založena jedna z dosud nejstarších fungujících zahrádkářských osad v Praze i v celém Česku. Pozemek byl oplocen, vzniklo na něm 38 zahrádek a taky pevná pravidla jejich fungování. Určovala například to, že stromy se mají vysazovat na jižní straně pozemků, poměr květin a zeleniny je 1 : 9 a na levé straně každé zahrádky vyroste altán o velikosti 2,5 × 3 metry s plochou střechou. Majitelé si svá skromná hospodářství začali brzy vylepšovat. Přibýly malé bazénky a verandičky, které ale spolu s boudou nesměly přesáhnout 10 m². Půda Na Balkáně nepatřila nicméně k nejkvalitnějším. Byla kamenitá, místy jenom pár centimetrů hluboká, takže další se musela navážet. Někteří zahrádkáři ji dokonce nosili v ruksacích. Přišly i první hádky a stížnosti, například na pobíhající děti nebo psy.

Se vznikem protektorátu vzrostl počet krádeží, takže zahrádkáři po nocích drželi hlídku. Patrola chodila po kolonii od července do září mezi desátou hodinou večerní a čtvrtou ranní. S pokračující válkou přišel nedostatek potravin i snaha si nějak přilepšit. Majitelé zahrádek pěstovali proto nejenom ovoce a zeleninu, ale třeba i tabák, který si pak sušili do cigaret. Vedle toho tlačili na vedení spolku kvůli povolení chovu králíků, slepic a hus. Pamětníci vzpomínají i na dotaz mít berana. Problém byl v tom, že město chov nepovolovalo a hrozilo odebrání parcel. Výbor ale nad zvířaty nakonec přivíral oči.

Po odstranění Reinharda Heydricha 27. května 1942 se do hledáčku gestapa dostala taky kolonie Na Balkáně. Byl například zatčen a popraven majitel zahrádky č. 1 Josef Pomahač. Při bombardování v březnu 1945 zemřelo dvanáct zahrádkářů a přes 40 zahrádek bylo zničeno nebo silně poškozeno. Další období už tak divoké nebylo. Po roce 1945, ale i v krizových letech 1948, 1968 a 1989 byly zahradnické kolonie podporovány. Určitý přerod přišel v roce 1957, kdy vznikl Československý zahrádkářský a ovocnářský svaz a s ním i změny v organizaci. Území se nicméně dál rozvíjelo, takže v roce 1958 vznikla kolonie číslo 72

a do pár let měla už většina pozemků svůj kohoutek.

Kolonie má dodnes jednu raritu — vlastní kostel. Nese jméno sv. Vojtěcha a pořádají se v něm bohoslužby nejenom pro zahrádkáře, ale i další zájemce. Budova kdysi sloužila jako tělocvična spolku Orel, ten ji ale nechal jako ochranu před nacisty vysvětit na kapli, která se v roce 2008 přeměnila na samostatný kostelík. Před druhou světovou válkou vznikl dokonce plán postavit na místě svatostánek srovnatelný s katedrálou sv. Víta, z projektu ale sešlo a dochovaly se jenom nákresy.

Galerie

3 fotografie

